

Estiueig, literatura, propaganda catòlica i humor. Els jocs florals de 1913 i de 1919 a Sant Hilari Sacalm (la Selva)

NARCÍS FIGUERAS CAPDEVILA
Universitat Oberta de Catalunya

Resum: L'article tracta, com l'anterior, sobre l'expansió territorial dels jocs florals en la cultura catalana d'inicis del segle xx i se centra en els celebrats a la població de Sant Hilari Sacalm (la Selva), posant èmfasi en la condició d'aquesta com a lloc d'estiueig. Hom documenta per mitjà de la premsa històrica els jocs que s'hi celebren el 1913, els contextualitza en el moment sociopolític i religiós (tensió entre els catòlics i el govern espanyol, commemoració constantiniana promoguda pel Papa) i en fa aflorar, a través de la identificació dels promotors, la seva orientació catòlica conservadora (participació del Comitè de Defensa Social de Barcelona). Igualment documenta uns segons jocs celebrats el 1919 per la colònia d'estiuejants, que cal situar en la tradició de jocs de caràcter humorístic.

Mots clau: jocs florals, cultura catalana contemporània, estiueig, tensió política i religiosa, commemoració constantiniana, humor.

Abstarct: *This article deals, as the previous one, with the territorial expansion of the "jocs florals" (literary contests) in the Catalan culture of the early 20th century, and focuses on the ones held in the town of Sant Hilari Sacalm ("La Selva" region), emphasising its condition of summer resort. It documents the "jocs" held there in 1913 through the historical press, provides its sociopolitical and religious context (the tension between Catholics and the Spanish government, Constantinian commemoration promoted by the Pope), and shows, through the identification of its promoters, its conservative Catholic orientation (participation of the "Comitè de Defensa Social de Barcelona"). Another "Jocs Florals" contest is also documented. This one was organised by the holidaymakers in 1919, and it has to be placed in the tradition of humour literary contests.*

Keywords: "Jocs Florals" and/or literary contests, 20th century Catalan culture, political and religious tensions, Constantinian commemoration, humour.

Quaderns de la Selva, 27 (2015)
85-98

El jocs florals al territori

Els certàmens literaris i jocs florals són un fenomen de llarga durada en la cultura catalana, al qual ja ens hem referit en ocasions anteriors. La seva naturalesa alhora literària i sociopolítica els féu perdurar i reproduir-se per la geografia del país, a partir del model barceloní, en moments diversos de la història contemporània, des de la segona meitat del segle XIX fins a la postguerra civil. Com també hem recordat sovint, abordar-los amb detall, en la mesura del possible, des dels estudis locals, més enllà de l'interès per a la història de la literatura, aporta dades sobre les dinàmiques socials i les elits polítiques i culturals a les ciutats mitjanes i a les comarques, l'associacionisme catalanista, els vincles entre el nucli barceloní i els intel·lectuals i escriptors de les comarques, el pes de l'estiueig i els balnearis, etc.¹

A l'inici del segle XX els Jocs Florals de Barcelona havien adquirit una dimensió política, i el mateix es podria dir de la multitud de jocs i certàmens que se celebraven en ciutats mitjanes i en poblacions més petites. Les festes públiques que promovien arreu –els anomenats “jocs florals menors” o “de fora”– jugaven un paper com a activitats de caire polític que contribuïren a l'expansió del catalanisme. Als casos de més continuïtat –els d'Olot (1890-1921), Lleida (1895-1923), Girona (1902-1935) i també els de l'Empordà (itinerants, 1882-1922), cal afegir, en un segon nivell i amb una distribució que arriba a tot Catalunya, una constel·lació de certàmens més petits, més esporàdics, amb menys continuïtat.

L'estudi d'aquest tipus de jocs locals i dels seus protagonistes topa amb dificultats, ja que no se sol disposar d'informació directa ni es disposa dels textos guanyadors (només alguns es publiquen en revistes literàries locals o barcelonines). Cal anar a cercar informació a la premsa (el cartell, els treballs rebuts, el veredict, la crònica de l'acte, els noms dels organitzadors i dels jurats), i això ens permet dibuixar els grups implicats, l'elit econòmica i política (que dota els premis) i cultural (qui els promou i organitza, qui hi concorre i qui hi guanya).

Des dels estudis locals s'ha treballat sobre aquesta qüestió, bé que únicament pel que fa a algunes poblacions i comarques (Maresme, terres de Ponent), i resta molt de camí per córrer.² En el cas de la comarca de la Selva hem pogut constatar

1 Aquest treball s'inscriu en el projecte de recerca *Literatura y corrientes territoriales: las tierras de Girona (1868-1939)* (Ministerio de Ciencia y Innovación, FFI2011-24706), del qual és investigadora principal la Dra. Mariàngela Vilallonga (UdG). Pel que fa als treballs anteriors, vaig intervenir sobre aquesta qüestió en una taula rodona al II Fòrum del Patrimoni Literari “Els Jocs Florals a Catalunya” (Girona, 28 de novembre de 2012), organitzat per la Càtedra M. Àngels Anglada de la UdG. Aquell conjunt de dades, sistematitzades, va ser objecte de la meua intervenció en les Jornades de la Secció Filològica de l'IEC a Santa Coloma de Farners l'octubre de 2013, el contingut de les quals no ha aparegut publicat, però, fins enguany. Veg. N. Figueras, “Els jocs florals i els certàmens literaris: expansió territorial i protagonistes en l'àmbit local. El cas de la comarca de la Selva (1895-1934)”. *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Santa Coloma de Farners, amb motiu del centenari de les Normes ortogràfiques de l'IEC* (25 i 26 d'octubre de 2013). Barcelona: IEC, 2015, p. 115-144; N. Figueras, “Els jocs florals a la Selva en el marc de la seva expansió territorial. Els jocs de Santa Coloma de 1904”, *Quaderns de la Selva*, 26 (2014), p. 55-72; M. Casacuberta i N. Figueras (dir). “Els jocs florals en la construcció de la cultura del catalanisme” (dossier amb aportacions de M. Casacuberta, N. Figueras, A. Parera, M. Comadran i X. Xargay). *Plecs d'història local*, 157 (abril 2015). Remeto a aquestes publicacions on apareix profusament la bibliografia pertinent.

2 Pot facilitar aquesta tasca el repositori *patrimoniliterari.cat*, que permet de navegar per les dades aplegades fins ara sobre jocs i certàmens per part del Grup de Recerca en Patrimoni Literari (UdG).

la celebració de certàmens i jocs florals inicialment a Blanes (1895), Sta. Coloma de Farners (1898 i 1904), Hostalric (1904-1907), Viladrau (1905) i Amer (1909). Una segona tongada duqué els jocs florals a Sant Hilari Sacalm (1913-1914 i 1919), però també a Lloret (1914 i 1920), Breda (1921), Tossa (1919 i 1921), Caldes de Malavella, Cassà de la Selva i Santa Coloma de Farners (1922). En una tercera etapa en tornem a trobar el 1932 a Arbúcies, el 1933 a Santa Coloma i el 1934 a Blanes. Després de la Guerra civil hom tornà a celebrar-ne a Santa Coloma (1950), a Riells del Montseny (1954) i a Blanes (1959).

Tots aquests jocs són molt diversos i també ho són els seus promotors. Hi ha una llarga tradició de jocs florals humorístics d'ateneus i casinos (Santa Coloma 1898 o Tossa 1919). Són majoria, però, els seriosos, en general d'orientació catalanista, promoguts per la Lliga o grups adherits a la Solidaritat Catalana (Blanes 1895, Santa Coloma 1904, Hostalric 1905-1907...), però també n'hi ha on són preponderants elements carlins, com a Amer (1909), o monàrquics, com a Breda (1921).

La colònia d'estiuejants és clau a Viladrau (1905), on Josep Carner i Jaume Bofill i Mates són els factòtums, però també ho és l'existència de balneari i l'hàbit arrelat de l'estieug a Santa Coloma de Farners (1904, 1922), Sant Hilari (1913-1914, 1919) o Caldes de Malavella (1922); o encara la presència a Lloret el 1920 del poeta Carner, que és qui els promou.

Poques vegades, doncs, a la Selva la iniciativa és plenament autòctona (com si que ho podia ser, almenys en part, en poblacions més grans, com ara Olot). A Hostalric el 1904-1907 el notari local munta els jocs, quan el notari es trasllada s'acaben; a Lloret al 1914 celebren la inauguració de les obres de restauració de

Els Jocs Florals a Sant Hilari de 1913 al Passeig de la Font Vella.

Autor desconegut (Procedència: Àngel Serradesanferm, *Sant Hilari Sacalm. Imatges de la primera meitat de segle*, 2001)

l'església parroquial promogudes pel canonge Agustí Vilà, fill de la vila; també a Sant Hilari el 1913-14, com veurem, en el marc de l'estiueig, hi intervé un sacerdot fill de la vila i beneficiat de Santa Maria del Mar de Barcelona, Mn. Joan Baptista Montalt i Codina (1866-1918), promotor d'una devoció i una ermita; a Caldes el 1922 els promou l'associació literària "Penya Lliure" de Girona, formada per seminaristes i estudiants. Els anys 20 i 30 molts tenen un segell marcadament catòlic (Caldes, Cassà, Breda, Santa Coloma...) i hi intervenen grups i persones de fora de la població.

Sant Hilari Sacalm representa també un cas específic, ja que la nombrosa i prestigiosa colònia d'estiuejants i l'empenta d'elements locals com Frederic Culí i sobrevinguts com Josep Ximeno van fer que la població disposés, entre d'altres aspectes insòlits i innovadors, de premsa catalanista d'estiu: *L'Estiuada* (1901-1914) o *Lliroia* (1922-1923). Pel que fa als jocs florals, però, s'hi combinen diversos elements de caràcter religiós, com veurem.

Els jocs de Sant Hilari de 1913 i les Festes constantinianes

Dels jocs celebrats a Sant Hilari el 1913, no n'han quedat gaires testimonis tot i que se'n conserva una única fotografia, molt il·lustrativa, de la festa celebrada a l'aire lliure, al Passeig de la Font Vella. La premsa, això sí, ens permet de resseguir-ne les dades bàsiques, com veurem de seguida.

Val la pena constatar, però, prèviament, en quin context es van promoure. Ens trobem en el període efervescent de les dites "Festes constantinianes", que hom celebrà arreu dels països catòlics en commemoració de la conversió de l'emperador romà Constatí al cristianisme l'any 313 i de l'anomenat "edict de Milà". El papa Pius X havia llançat l'any abans, el 1912, la idea de la commemoració, per a la qual cosa proclamà un jubileu.³ A tot Espanya es van programar actes. A Catalunya es va acollir la idea fervorosament. Hi contribuïa la situació política de tensió entre l'Església i el govern espanyol arran de la Llei d'associacions i els entrebancs als ordes religiosos. De fet, ja feia temps que hi havia tibantor i una intensa activitat de l'associacionisme catòlic militant.⁴ A Sant Hilari concretament, com en altres poblacions –i el fet mateix de l'estiueig no en quedava al marge– coneixem la celebració de mítings de signe catòlic ja el 1910, que en aquest sentit són un precedent dels jocs florals de 1913.⁵

3 Trobeu nombrosos detalls sobre el particular en Valentí Serra de Manresa, "L'Església de Catalunya i les Festes constantinianes de 1913. La commemoració eclesial de l'edict de Milà (313)", *Revista Catalana de Teologia*, 38/1 (2013), 231-246. El jubileu és un moment especial per la conversió i la renovació espiritual (una "finestra d'oportunitat", en podríem dir avui) i implica unes "indulgències" (perdó dels pecats) si es fan unes determinades pràctiques piadoses, pregàries, pelegrinatges, etc.

4 A banda de l'article citat en la nota anterior, podeu consultar, entre d'altres, Rosa Ana Gutiérrez Lloret, "¡A las urnas, en defensa de la fe! La movilización política católica en la España de comienzos del siglo xx", *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*, 7 (2008), 239-262.

5 Com per exemple els que reflecteix la publicació catòlica *La Hormiga de Oro* el 17 de setembre de 1910 (p. 12-13; imatge que reproduïm de Sant Hilari, a la p. 20); per mitjà de la crònica que n'ofereix podem saber fins i tot qui hi va intervenir:

Imatge d'un míting catòlic a Sant Hilari el setembre de 1910, publicada per *La Hormiga de Oro* (17 de setembre de 1910, p. 20).

El 1913, amb motiu de la commemoració constantiniana es duen a terme actes en nombroses poblacions catalanes com ara Tarragona, Valls, Mataró, Manresa, Vic, Terrassa, Badalona, Canet de Mar, Centelles, la Garriga, santuari del Miracle.... Molts tenen a veure amb el coronament d'esglésies o la col·locació de creus als cims de les muntanyes. Al bisbat de Girona es fan actes a Figueres o Girona. A Barcelona es celebra el 4 de maig una solemne processó pels carrers principals. A Montserrat hom va promoure el Via Crucis monumental, dissenyat per l'arquitecte Enric Sagnier (que retrobarem a Sant Hilari). A Ripoll el 27 de juliol tenen lloc uns jocs florals, la Festa de la Fe, en què participen Josep M. de Sagarra, Josep Carner o Jaume Bofill i Mates i que formaven part d'una tríade amb Montserrat (14 de setembre, Festa de la Pàtria) i Barcelona (19 de setembre, Festa

"Reanudando la campaña. Mitins en San Hilario Sacalm, Moyá y Piera. Con la gloriosa jornada del 28 de Agosto no quedó extinguido el eco de la unánime protesta catalana. Fue a modo de una colosal hoguera cuyos resplandores se divisaron en toda España y cuyas chispas desprendiéndose vertiginosas al impulso de una obra de verdadero patriotismo fueron á caer en diversas localidades para reavivar el sagrado fuego de la lucha religiosa. Prueba de ello son los imponentes mitins celebrados en San Hilario Sacalm y en Moyá, el domingo, 4 del actual, y en Piera el jueves día 8, festividad de la Natividad de Nuestra Señora. / Tarea imposible sería reseñar escrupulosamente los distintos actos celebrados en cada una de dichas comarcas puesto que en las tres sobresalió de una manera notable una fe acrisolada e inquebrantable adhesión a la augusta persona del Sumo Pontífice. Enardecidos en todas ellas los corazones por la conducta antirreligiosa del Gabinete Canalejas, hacia él fueron á parar los dardos lanzados por los oradores que al unísono proclamaron como primera medida de unidad patria la consecuente necesidad de mantener a toda costa la unidad católica. Así lo declararon en San Hilario Sacalm con toda la fuerza de sus convicciones los señores don Ignacio Parés, de Manresa; don Esteban Roldán, del Comité de Propaganda de la Juventud Tradicionalista de Barcelona; don José Misser; don Joaquín Font y Fargas; don Juan B. Balagueró; los Sres. Peray y Comas y Domenech, y el reverendo señor Arcipreste. / La meritoria labor de estos valerosos propagandistas fue premiada con prolongados aplausos de un concurso de más de 2,800 almas que al efecto se habían congregado frente a la iglesia parroquial. (...)" En el peu de foto (p. 20) parla del dia "11 del actual" quan en el text al·ludeix al dia 4.

Ermita del Nen Jesús de Praga, promoguda per Mn. Joan B. Montalt i inaugurada el 1911.

de la Caritat).⁶ Igualment es va preparar una gran “Exposició de Creus Artístiques Parroquials i de Terme” amb exemplars procedents de molts indrets de Catalunya, que va ser un èxit.⁷

Doncs bé, en aquest context eminentment religiós i d'exaltació catòlica es programen els actes de Sant Hilari Sacalm per al 31 d'agost, en què intervé l'entitat catòlica ultraconservadora Comitè de Defensa Social de Barcelona⁸ i que es combinen, com hem dit, amb la promoció de l'ermita del Nen Jesús de Praga a la Roca d'en Pla per part del seu promotor Mn. Montalt.⁹ Vegem el que en diu la premsa.

6 De l'article citat en la nota 3 (V. Serra, “L'Església...”), resumim algunes dels actes principals. Veg. també Fortià Solà, *Biografia de Josep Torras i Bages*, v. 2. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2003, p. 397-398. Pel que fa als actes de Ripoll, veg. Florenci Crivillé, “Carner, Bofill i Sagarra a Ripoll: participació en les Festes Constantinianes de 1913”, *Annals del Centre d'Estudis Comarcals dels Ripollès*, 85-86 (1987), p. 47-51.

7 Veg. Maria Josep Boronat i Trill, *La Política d'adquisicions de la Junta de Museus. 1890-1923*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 488-490.

8 El comitè es creà el 1909, segons que sembla, a partir d'un centre del mateix nom que ja existia el 1904. El formaven catòlics, conservadors i tradicionalistes, de tendència reaccionària, que s'oposaren a les escoles laiques i s'enfrontaren també al catalanisme però foren sempre derrotats electoralment. Sobre aquest grup, veg. Ramon Corts Bay, *La Setmana Tràgica de 1909. L'Arxiu Secret Vaticà*. Barcelona: PAM, 2009, p. 108, n. 256.

9 La Roca d'en Pla és una muntanya de 903 m. d'altitud propera a Sant Hilari, però dins el terme del poble i parròquia de Joanet, incorporat el 1845 al municipi d'Arbúcies, però pertanyent, com Sant Hilari, al bisbat de Vic. Mn. Joan B. Montalt i Codina hi promogué la construcció per subscripció popular a Espanya i Amèrica d'una ermita dedicada a la devoció a la imatge del Nen Jesús de Praga (la primera a la península), que va ser una realitat el 1911 i va esdevenir un centre de pelegrinatge popular. Veg. Pere Martorell, “Els carmelites i el Nen Jesús de Praga”, *Butlletí de la Comunitat*

Les cròniques periodístiques

Dins el mateix any 1913, per al 12 de maig, segons anuncia el *Diario de Gerona* (6 de maig) és previst que les “Congregaciones del Buen Jesús de Praga” celebrin un aplec al santuari d'aquesta advocació a Sant Hilari Sacalm. “*Se celebrarán – afirma– solemnidades religiosas, serán bendecidas las campanas del santuario, habrá reparto de pan y ropas a los pobres, excursiones y una fiesta literario-musical.*” De manera que la literatura i la música ja hi són presents.

El 28 d'agost el mateix diari anuncia els actes previstos per al dia 31. Els jocs florals que s'han convocat ja tenen veredictes. Hom volia celebrar-los a primera hora de la tarda a la mateixa Roca d'en Pla. Però al final es varen fer, com indica la crònica de 2 de setembre, al Passeig de la Font Vella (segurament per evitar desplaçaments en una hora de força calor i disposar de més ombra). Vegem com s'hi referia el diari i qui formava part de l'organització:

Las fiestas que para celebrar el triunfo de la Santa Cruz tendrán lugar en San Hilario Sacalm prometen revestir excepcional importancia, a juzgar por los preparativos y trabajos que está haciendo la comisión nombrada a este efecto. Todos los pueblos de la comarca asistirán con sus respectivas asociaciones a la romería y a los Juegos florales que han de tener lugar en la Roca den Plá, en plena naturaleza.

Para formar el Comité de honor han sido nombrados los señores don Luis de Dalmasas, marqués de Monsolí, P. Ruperto M. de Manresa, Puigbó y Pons, Ridaura y las distinguidas señoritas Ventura Martí, María Polit, Maria Fuster, Eulalia Castellet, Carmen Agudo, Paquita Polit, Celia Puigbó, Pilar Monset, Josefina Borrás, Dolores Carbonell y Maria Camprodón.

Pel que fa al veredictes es relacionen un seguit que títols i lemes, de caràcter religiós en la seva major part. Hi hagué un premi a l'amor (la Flor natural), un altre a la Fe i un tercer a la Pàtria, amb els respectius accèssits. El premi a la pàtria quedà desert. I un segon accèssit al de Fe fou per a una poema dedicat al Nen Jesús de Praga. Té interès veure qui dotava els premis extraordinaris i quins varen ser: el del Bisbe de Vic era per a un poema dedicat a santa Clara; el del Comitè de Defensa Social de Barcelona, per a un poema a santa Eulàlia, patrona de la ciutat; el del Centre Excursionista de la Defensa Social, per a un text sobre “les mares cristianes”; un premi dotat per un anònim “*patricio de la comarca*” anà a un poema titulat “Cant de joia”; i s'atorgà una menció honorífica a las composicions “Constantí a la Creu” i “El combat de Rodes”. Com veiem, doncs, plenament en sintonia amb la commemoració constantiniana.

El mateix dia 31 el *Diario de Gerona* detalla els actes. Dirà missa a les 8 del matí Mn. Montalt, el promotor de les festes i de l'ermita. A les 11 es rebran les autoritats i hom es desplaçarà a la Roca d'en Pla. A primera hora de la tarda, està previst celebrar els jocs florals. Entre els principals convidats de relleu hom comp-

Carmelitana de Badalona, 72 (desembre 2012), p. 28-29. Montalt era beneficiat de Santa Maria del Mar i dirigí el Col·legi-Acadèmia de Sant Lluís Gonzaga, del carrer de Casp, de Barcelona..

tava amb la presència del carmelita fra Aurelio Torres, bisbe de Cienfuegos (Cuba) i han promès ser-hi “*el Gobernador civil, el presidente de la Diputación provincial y el diputado a Cortes D. Antonio Weyler, hijo del Capitán general de esta región.*” El premi al millor poema dedicat al Nen Jesús de Praga és una branca d'olivera simbòlica. I la idea és que la festa acabi amb focs d'artifici.

El 2 de setembre el mateix diari ofereix una crònica del actes celebrats “*con gran lucimiento*” a Sant Hilari. Després de la missa de les 8 del matí, que se celebrà, pel que diu, a l'ermita de la Roca d'en Pla, la resta d'actes es feren a la població

A las once de la mañana llegaron en automóviles los invitados para asistir a las fiestas, y entre ellos el Excmo. Sr Obispo de Cienfuegos, el Padre D. Aurelio Torres, Carmelita, Administrador Apostólico de Santiago de Cuba y de Camagüey, quien iba acompañado de su familiar el M.ltre. Dr. Magriñá, y del señor conde de Santa María de Pomés. Una banda de música ejecutó la Marcha Real y una sección del somatén hizo disparos de fusilería.

Seguidamente se organizó la comitiva presidida por las autoridades y acompañada por la banda que ejecutaba airosos pasodobles. La población presentaba el aspecto de las grandes solemnidades; todas las calles estaban concurridísimas y en los portales de las casas y en los balcones y ventanas había muchísima gente que saludaba al Prelado a su paso, al dirigirse a la iglesia parroquial donde oró. Luego se dirigió a la casa de la señora Viuda de Villavechia donde se hospedó.

En el pintoresco paseo de la Font Vella, y bajo la sombra de copudos y verdes árboles, tuvo lugar la fiesta de la poesía, a las 3 de la tarde presidiéndola, el prelado de Cienfuegos, acompañado de las autoridades locales y del diputado a Cortes don Antonio Weyler, en representación de su padre el Capitán general de esta Región.

El poeta ganador de la “*branca d'olivera*” resultó ser don Jaime Barrera.

Seguidamente, y a los acordes de la Marcha Real, ocupó el trono la Reina de la Fiesta, que lo era la señorita Celia Puigbó, elegantemente ataviada, tocada su cabeza con mantilla blanca.

Formaban la corte de Honor las señoritas Venturita Martí, Pura y Carmen Agudo, María Fuste, Rosita López, Mercedes Amat. Josefina Borrás y Eulalia Castellet

Ganaron los accésits y los demás premios: don Luis Tintoré, don Joan Draper, don José Granger, Rdo. don Javier Puig, Sor Eulalia Anzizu, señorita doña Asunción Mascaró y Rdo. don Francisco Gay Coll.

Después de la lectura de poesías y discursos terminó el certamen y las autoridades y la reina de la fiesta, con gran parte de la concurrencia se dirigieron en automóviles, coches y tartanas, o bien a pie los que de otro modo no pudieron hacerlo, al Santuario del Niño Jesús de Praga, en donde la señorita Celia Puigbó hizo entrega al Divino Infante del “*ram d'olivera*” que a ella había ofrendado el poeta que resultó ganador.

Y con un hermoso discurso del Excmo Sr. Obispo de Cienfuegos y la procesión de las antorchas, que fué de sorprendente efecto, terminaron las fiestas constantinianas celebradas en San Hilario.

La Vanguardia del dia 1 de setembre de 1913 també aporta una llarga crònica que, tot i això, no afegeix gaire res de nou. Sí que ens permet conèixer, però, els membres del consistori de Sant Hilari en aquell moment i el nom del rector:

Allí fueron recibidos cariñosamente los expedicionarios por la mayoría del pueblo y de la numerosa colonia que veranea en la villa, figurando a la cabeza el alcalde don Ricardo Tos, con los concejales don José Pons, don Juan Pernau, don José Casals, don Juan Solanellas, el juez municipal señor Soldevila y el párroco Rdo. don Pedro Sabatés, acompañado del clero parroquial, quienes saludaron al señor Obispo y demás acompañantes, que fueron recibidos a les acordes de una banda y con salves de fusilería por el somatén, a las órdenes del cabo señor Llorens.

I també aporta una dada molt vinculada a l'estiueig i a les necessitats d'entreteniment de la colònia que comportava per a la població:

La animación en la villa era extraordinaria con motivo de ser el último día de fiesta mayor y de hallarse en su apogeo el período de concurrencia veraniega. [...] Antes de distribuirse la gente en las fondas a la hora de comer, discurrieron los forasteros por las calles y asistieron a los diferentes saraos que a modo de vermouth se celebran los días festivos a aquella hora para entretenimiento y solaz de la gente joven de la colonia.

Els protagonistes dels actes de 1913 (i de 1914?)

Pel que fa als protagonistes si completem la informació amb la que ofereix la publicació local *L'Estiuada* podem identificar-los quasi tots i associar els autors a les obres guanyadores.

D'entrada hem vist en el comitè organitzador Lluís de Dalmases i d'Olivart (?-1937), casat amb Isabel Villavecchia i Rabassa (?-1933). Era advocat i fou president de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona. També era cavaller del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya i cambrer secret de Sa Santedat Pius XI. L'any 1913 era el president del Comitè de Defensa Social de Barcelona. La seva sogra "la Sra. Viuda de Villavecchia", a la casa de la qual s'hostatgen els convidats, era Elvira Rabassa i Milà de la Roca, viuda de Joaquim Villavecchia i Busquets, mort el 1894, poc després d'haver-se fet construir pel seu nebot arquitecte Enric Sagnier i Villavecchia (1858-1931) la Torre de Sant Miquel. *Donya* Elvira era aleshores presidenta de la Congregació de les Filles de Maria del Sagrat Cor.

També hi veiem el marquès de Montsolís, és a dir, Josep M. de Pallegà i de Bassa (1864-1926), advocat, financer i polític, amb un enorme residència a Sant Hilari. Hi ha el caputxí P. Rupert M. de Manresa (1869-1939), habitual de Sant Hilari (1902 escriu al bisbe Torras i Bages des de Sant Hilari) i amb vinculacions amb els intel·lectuals i artistes de l'època, entre els quals l'arquitecte Enric Sagnier, els germans Joan i Josep Llimona, Enric Clarassó, etc. Pel que fa a Puigbó i Pons, no ho podem assegurar del tot però és molt probable que es tracti de l'empresari tèxtil de Terrassa (la seva filla Cèlia Puigbó és designada reina de la festa). Ridaura és un cognom local i pot pertànyer perfectament a una persona de Sant Hilari.

A l'acte prenen la paraula Benet de Pomés i de Pomar (1875-1953), president de les Congregacions marianes de Barcelona, una altra personalitat ben rellevant i coneguda del catolicisme barceloní,¹⁰ i també un jove advocat conservador, que hi fa de mantenidor, Alfons M. de Liguori Lannabràs, del qual no tenim gaire notícies més, però sabem que havia publicat un volum titulat "Poesies" en català a Barcelona el 1912, i sabem també que era un significat militant catòlic ja que l'agost de 1910 havia pres part en els *aplecs* que se celebraren a molts santuaris del país com a actes d'adhesió al papa.¹¹ Va dissertar sobre el tema "La poesia i la creu".

Pel que fa als premiats, l'autor del poema "Connuvi", que obté la flor natural, fou el sacerdot barceloní Mn. Jaume Barrera i Escudero (1879-1942), de 34 anys;¹² un accèssit a aquest premi és per al poema "Amors camperoles", original de Lluís Tintoré i Mercader (1865-1947), enginyer barceloní i poeta assidu a jocs florals. El premi a un poema sobre la fe se l'endugué "Clam de fe", del poeta d'Arenys de Mar Joan Draper i Fossas (1889-1970); es concediren dos accèssits a aquest premi, l'un per a "Vora del mar de Tiberíades", de Josep Granger i París (1887-1954), poeta de Badalona, i l'altre per a "Al Nen Jesús de Praga", del capellà natural de Vic però resident a Barcelona Francesc Xavier Puig i Cortinas (1866-1935). El premi destinat a una composició sobre la pàtria quedà desert.

Pel que fa als premis extraordinaris, el que oferia el Bisbe de Vic el guanyà la composició "Oblació de Santa Clara", de sor Eulàlia Anzizu i Vila (1868-1916), monja clarissa de Pedralbes i poetessa, neboda del potentat Eusebi Güell.¹³ El que dotà el Comitè de Defensa Social per un poema a santa Eulàlia l'obtingué la mestra i poetessa Assumpció Mascaró i Gauran (?-1933), esposa del poeta floralesc Francesc Ubach i Vinyeta, pel seu poema "Bateig". El del Centre Excursionista de la Defensa Social a un poema "a les mares cristianes" s'atorgà al del mateix títol de Mn. Francesc Gay i Coll (1889-1936), de Calella de la Costa, prolífic autor de versos i obres teatrals.¹⁴ I finalment el premi ofert per "un patrici de la comarca" (anònim) l'obtingué el poeta i traductor barceloní Josep Lleonart i Maragall (1880-1951) per "Cant de joia". S'atorgaren dues mencions honorífiques, de les quals sabem els títols però no els noms dels autors.

Entre els organitzadors, hi trobem Mn. Joan B. Montalt i Codina, promotor de l'ermita del Nen Jesús de Praga, però també, com hem vist, el grup conservador Comitè de Defensa Social, al qual consta que estaven vinculats els Dalmases-

10 Pomés formà part en diverses ocasions del jurat dels concursos literaris convocats per la publicació catòlica *La Hormiga de Oro*.

11 El llibre va ser ressenyat extensament a *La Catalunya*, núm. 245, 15 de juny, per Josep M. López-Picó Pel que fa als aplecs de propaganda catòlica, veg. n. 5.

12 Veg. Jesús Alturo i Perucho, "Mossèn Jaume Barrera i Escudero (1879-1942), un crític literari al servei de la censura eclesiàstica de llibres", *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 52 (2010), 325-342. Veg. també G. Gonzalvo, *Eduard Toda i Güell (1855-1941) i el salvament del monestir de Poblet, a través del seu epistolari*. Barcelona: PAM, 2005, p. 32-33 (i d'altres al llarg del llibre; Barrera fou col·laborador i corresponent de Toda).

13 Veg. *Diccionari d'Història Ecclesiàstica de Catalunya*, v. I. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Editorial Claret, 1998, s. v. "Anzizu, Eulàlia" (Clara de Jesús Plaxats).

14 Veg. J. M. Cervera, *El calze i la lira. Antologia de poemes sacerdots gironins (1847-1986)*. Girona, 1987, p. 85-98.

Villavecchia. Arran de la Setmana Tràgica (1909) el grup van tenir una actuació intensa a favor del tancament d'escoles laiques. El mateix 1913 hi ha una campanya contra les anomenades "escoles neutres". Probablement és aquest grup catòlic i conservador el que aporta els contactes amb el diputat i el bisbe de Cienfuegos.

Com hem dit abans, els jocs florals eren un complement adient en moltes celebracions, també les religioses, i tenien una projecció social i cultural que hom no volia desaproveitar des de qualsevol dels àmbits o de les opcions ideològiques. En el cas dels actes celebrats a Sant Hilari tenen un signe marcadament catòlic molt conservador. La colònia d'estiuejants probablement era d'aquest perfil en la seva majoria, o podia ser instrumentalitzada en aquesta direcció. També podem preguntar-nos si no es volia contrarestar el fort component catalanista que transmetia, per exemple, *L'Estiuada*, i empènyer l'adhesió a la monarquia i al patriotisme espanyol (pot interpretar-se de manera ambivalent que quedés desert el premi a la pàtria).

L'any següent, 1914, sabem per una petició entrada a l'Ajuntament que el Centre Excursionista de la Defensa Social –que el setembre del mateix any 1913 havia organitzat la primera peregrinació a Núria– tenia previst de repetir l'experiència d'uns jocs florals a Sant Hilari, però no n'hem trobat cap referència a la premsa. El que sí que hem pogut constatar és que l'activitat religiosa (i la processó de les torxes), en determinades dates com ara a final d'agost amb motiu de la festa major, sí que va continuar. N'és testimoni la revista "Jesús de Praga y San Hilario" (des de 1922 i catalanitzada els anys 30).

Potser no es van fer jocs florals, o no de la rellevància que es va donar als de 1913, però l'estiueig es mantenia en un moment àlgid i l'activitat festiva i d'entreteniment també. Mirem com ens ho expliquen el 1915 (*Diario de Gerona*, 15 d'agost):

Nos dicen de San Hilario Sacalm que con un tiempo espléndido y primaveral que contrasta con las noticias que recibimos de todas partes referentes a temperaturas calurosas, transcurren deliciosos los días en el establecimiento oficial de Aguas Medicinales «Hotel Martín», sin duda el mejor de España en su clase.

La enorme concurrencia allí congregada de lo más escogido de la buena sociedad llena a rebosar aquel hotel, de suerte que al presente no hay disponible ni una sola habitación. Cerca de 300 pasajeros, cómodamente instalados. Variedad de fiestas para todos los gustos. Se ha celebrado un suntuoso banquete que algunas personalidades ofrecieron al señor Obispo de Gerona Dr. Mas y Oliver. Con motivo de celebrarse en la parroquia de Montsolí [Mansolí] las funciones del primer viernes de mes, asistió por la tarde el prelado de Gerona, que pronunció un elocuente sermón.

En el salón de actos, se celebran bailes, conciertos y veladas recreativas. Se hacen excursiones, sports, siendo agradabilísima la estancia en aquella estación veraniega. Se hacen grandes preparativos para la fiesta mayor que promete ser lucidísima.

A més dels balls i concerts, la lectura devia ser una ocupació també freqüent entre els estiuejants, com hem comentat en alguna altra ocasió. El 1915 l'Ajuntament de Sant Hilari va presentar la seva candidatura per ser una de les poblacions on la Mancomunitat de Catalunya construís una biblioteca. Tot i que no va tenir

èxit (es van fer únicament les de Figueres i Olot), la petició indica com probablement la colònia havia fet aflorar aquesta necessitat.

Uns jocs florals “humorístics” el 1919

A Sant Hilari hi va haver uns altres Jocs Florals. Ens referim als que es poden documentar el 1919 per mitjà del diari *El Norte*, de Girona, que el 21 de agost de 1919 ens informa:

Entre la numerosa colonia veraniega se organizaron unos Juegos Florales humorísticos, cuya fiesta resultó de gran brillantez y fue muy celebrada por la numerosa concurrencia que llenó el local del teatro Unión.

El joven poeta don Bonaventura Torelló Permanyer, ganador de la Flor natural, nombró Reina de la Fiesta a la muy gentil y simpática señorita doña Narcisa Roca a la que acompañaron al sitio de honor un grupo de distinguidas y bellas señoritas, cuyos nombres sentimos no recordar.

También se ha celebrado la fiesta de la flor, a beneficio de los pobres de la población, postulando graciosamente infinidad de señoritas de la colonia, quienes recaudaron una respetable cantidad.

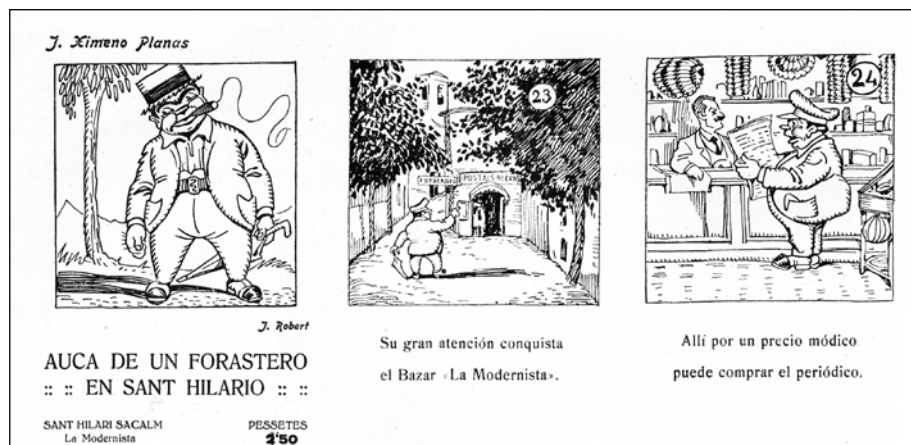
Com ja hem dit anteriorment, des de poc després dels inicis dels jocs florals de Barcelona hi havia una certa tradició de paròdies de jocs o jocs humorístics. En solien fer els casinos i ateneus, sovint de signe oposat al catalanisme (laics, republicans...), però no únicament.

No tenim els textos d'aquesta convocatòria de 1919 a Sant Hilari –com tampoc no tenim els de la de 1913–, però sí que disposem d'un dels productes premiats aquell any. Em refereixo a l'*Auca de un forastero en San Hilario*, divertida publicació bilingüe de 58 pàgines amb dibuixos de J. Robert, obra del singular Josep Ximeno Planas.¹⁵

Pel que sembla, Ximeno també devia trafiquejar en l'organització dels jocs. A la primera pàgina del fulletó transcriu el que presenta com un fragment “del fallo del Jurat” i en un nota adverteix “Alguns maliciosos diuen que va engiponar-se'l el mateix autor. Sia com se vulga, ja veuran que com aclaració no va pas malament.” El text justifica que s'hagi premiat el treball perquè “a més de demostrar son autor un complert coneixement d'aquest país i les costums estiuencas dels forasters que'l visitan, enclou encertada crítica ridiculisant a alguns catalans (sortosament cada dia menys pocs [sic]) que, venint a passar un dies en aquestes muntanyes tant catalanes, van malmetent amb *giros* estrafalaris i un *asiento* comprometedor, la hermosa llengua de Cervantes, quant usant la rica i formosa d'Ausias March quedarien més que bé, se farían entendre millor, no patirien tant en esforçar-se, ahora que es farían dignes de la terra i mare que per honor seu els va correspondrer.”

15 Veg. N. Figueras i J. Llinàs (coord.), *Homes i dones de la Selva. Diccionari biogràfic*. Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva, 2012, s. v. “Ximeno Planas, Josep”.

Vinyeta de l'Auca del forastero (1919).

Segueix un breu text en català i un prefaci en castellà ple de catalanades. A continuació les vinyetes de Robert i els rodolins de Ximeno es van descabdellant (“Ve al llegar a Sant Hilario/ un gentío extraordinario”; “Por fin llega delirante/ a la Gran Fuente Picante”; “Bebe el agua deliciosa/ que pica como gaseosa”...). Hi trobem les pràctiques habituals de l'estiuejant que va a prendre les aigües: la Font Picant, la Font Vella, la Font del Pic, els anissos, la visita a La Modernista (per cert que Ximeno hi apareix molt ben retratat i gens paròdic, contràriament a l'estiuejant que és un home gras i malgirbat), la compra de records i dolços, el retorn... El llibret l'edita La Modernista, és a dir, el mateix autor, però s'imprimeix a Barcelona.

La colònia d'estiuejants, que havia fet que Ximeno i Culí pensessin a publicar un setmanari com *L'Estiuada* (i més endavant *Lliroia*), també reclamava altres entreteniments. L'auca n'és un, però n'hi havia d'altres. Podem esmentar, per exemple, el recull de cançons amb lletres iròniques dedicades a l'estiueig i música de cançons conegudes que va fer imprimir el 1916 l'autor de versos satírics i comèdies paròdiques Josep Asmarats, amb el títol *Aplec de cançons catalanes de Sant Hilari Sacalm, dedicades a la colònia estiuenca* (1916, ilust. Trini F. T., 64 p.). Asmarats ja era un habitual de *L'Estiuada*, on havia publicat altres textos humorístics.

Conclusions

Com hem vist, doncs, la condició de vila d'estiueig de Sant Hilari i centre balneari de primer nivell (arran sobretot de les obres realitzades a l'establiment de la Font Picant a la fi del segle XIX) converteixen la població en un lloc d'interès per a la celebració d'actes com ara certàmens i jocs florals. En el cas que hem analitzat, el context polític general del país afavorí la celebració d'un jocs de caràcter

Portada del recull de J. Asmarats (1916).

catòlic en el marc del conjunt d'activitats de les celebracions constantinianes de 1913. Els grups catòlics conservadors varen trobar en el record de la dita “lliber-tat de l'església” arran del suposat edicte de Constantí del 313 un motiu per a la defensa dels drets dels catòlics i de les prerrogatives de la institució eclesiàstica i dels ordes religiosos per a dedicar-se a l'educació i mantenir la seva influència social. Les colònies d'estiueig van poder representar, doncs, espais favorables per a l'organització d'actes propagandístics d'aquesta naturalesa per part de visitants ocasionals o bé membres habituals de la colònia de forasters. En el cas estudiat la festa, de la qual es conserva un testimoni gràfic, va revestir una solemnitat singular.

Més endavant, el 1919, la tradició de jocs humorístics va tenir també el seu reflex a Sant Hilari. L'element destacable en aquest cas, a més de permetre'ns de constatar d'una manera clara l'existència d'aquesta línia específica dins el conjunt dels jocs de què tenim constància, és la generació de material de caràcter paròdic sobre l'estiueig, que sortosament podem tenir a les mans avui dia i que completa la visió que ja podíem tenir-ne a través d'altres evocacions literàries.